

Тетяна Миськевич,

мол. наук. співроб.,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

Україна, Київ

ІНФОРМАЦІЙНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ КОРИСТУВАЧІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СУЧАСНІЙ БІБЛІОТЕЦІ (ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД)

У статті висвітлюється роль бібліотек у процесі інформаційної соціалізації людей з особливими потребами в контексті подолання проблеми інформаційної нерівності в суспільстві. Розглянуто значущість і потенціал сучасних інформаційних технологій у бібліотечному обслуговуванні користувачів з інвалідністю. На прикладах найбільших українських публічних бібліотек загальнодержавного значення проаналізовано можливості доступних для цієї категорії населення бібліотечно-інформаційних сервісів. Обґрунтовано необхідність підключення якнайбільшої кількості публічних бібліотек до роботи з користувачами з особливими потребами та задоволення їхніх інформаційних потреб. Наголошується, що створення в бібліотеках за допомогою сучасних інформаційних та комунікаційних технологій середовища можливостей для користувачів з інвалідністю є важливою передумовою становлення інформаційного суспільства в Україні.

Ключові слова: інформаційна нерівність, інформаційна соціалізація, людина з інвалідністю, люди з особливими потребами, бібліотека, інформаційні та комунікаційні технології.

На нинішньому етапі розвитку глобального інформаційного суспільства новітні інформаційні та комунікаційні технології, що активно впроваджуються в різні сфери життєдіяльності людини, здатні забезпечити повсюдний доступ до нових знань та необхідної інформації. Становлення, розвиток і повноцінну реалізацію сучасної особистості неможливо уявити без навичок застосування сучасних цифрових технологій для отримання, обробки й передачі інформації, швидкості та якості управління якою стають принциповими факторами конкурентоспроможності як країни в цілому, так і її громадян зокрема.

Водночас ступінь цивілізованості суспільства визначається успіхами в реалізації забезпечення рівних прав і рівних можливостей у доступі до соціокультурного та інформаційного середовища для всіх верств

населення, у тому числі і для людей з інвалідністю⁴. Україна, відповідно до підписаних у різний час міжнародних угод та внутрішнього законодавства, декларує достатньо високі стандарти підтримки людей з особливими потребами та ставить їх соціальний захист серед державних пріоритетів. Конституція і законодавство України гарантують людям з обмеженими можливостями рівні права з іншими громадянами, серед яких і право вільного доступу до інформації та знань. Проте, незважаючи на державні гарантії, можливості для розвитку та принцип включення цієї категорії громадян до активного суспільного життя реалізуються далеко не повною мірою.

Насамперед, з технічних причин та через відсутність, за поодинокими винятками, відповідної інфраструктури вони обмежені в таких простих зручностях, як поїздки міським транспортом, участь у міських заходах, відвідування закладів та навчання. Обмеженість у русі призводить до відсутності спілкування та, як наслідок, до соціальної ізоляції. Разом з тим сучасне постіндустріальне суспільство характеризується пріоритетом діяльності з інформацією та зростанням ролі інформаційно-комунікаційних технологій у задоволенні соціальних потреб сучасної людини. Інформаційне середовище утворює нову сферу реальності і у повсякденне життя входять різноманітні інформаційні технології – комп'ютерні та мережеві, мультимедійні засоби масової інформації, мобільний зв'язок тощо, які стають важливим компонентом трудової, навчальної та ігрової діяльності, а також формою спілкування. Така тісна взаємодія людини з інформаційними системами привела до принципових для нашого часу змін: електронні інформаційні ресурси набувають ознак соціальних ресурсів. Тому усвідомлення ролі інформаційних технологій у суспільному розвитку набуває сьогодні особливого значення.

Для неповноспроможних людей право доступу до інформаційно-комунікаційних технологій стоїть в одному ряду з правом на фізичний доступ до навколишнього середовища та транспортних засобів. А втім, в Україні люди з обмеженими можливостями здебільшого належать до малозабезпечених верств населення, а тому нерідко позбавлені можливості користуватися перевагами ІКТ через відсутність доступних технологій та вільного доступу до мережі Інтернет. Ця ситуація є особливо

---

⁴ У «Конвенції про права інвалідів», прийнятій ООН в 2006 р. і ратифікованій в Україні Законом № 1767-VI (1767–17) від 16.12.2009 р., особи з інвалідністю визначаються як ті, хто мають порушення здоров'я і комунікаційні бар'єри, які перешкоджають їх повній і ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

характерною для малих міст та селищ з низьким рівнем інформаційної інфраструктури. Не отримуючи в повному обсязі своїх прав на доступ до інформації та комунікацій, люди з інвалідністю позбавляються реальних інструментів для саморозвитку та освіти.

Таким чином, в умовах глобальної інформатизації виникає фізіологічний вимір інформаційної нерівності, як новий вид соціальної диференціації, що стосується потреб людей з обмеженими можливостями та проявляється в дисбалансі доступу до інформації та можливостей задоволення інформаційних потреб через канали новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Відтак, на нашу думку, здійснення державної політики у напрямі інтеграції цієї категорії населення в сучасне інформаційне суспільство стає неможливим без вирішення завдань інформаційної соціалізації, під якою розуміємо цілеспрямовану адаптацію індивіда до життєдіяльності в умовах становлення глобального інформаційного суспільства, що виражається в процесі засвоєння навичок роботи з інформацією та інформаційними технологіями. Інформаційна соціалізація людей з інвалідністю полягає в процесі їх активного включення в різні соціальні взаємодії, у результаті яких здійснюється освоєння інформаційно-комунікаційних технологій – це свого роду реабілітація за допомогою інформації.

За даними Міністерства соціальної політики України, на початку 90-х років минулого століття загальна кількість осіб з інвалідністю становила близько 3% усього населення країни, а на сьогодні – це майже 6% жителів України (понад 2,5 млн осіб). На жаль, статистику продовжують погіршувати військові дії на Сході країни. Попри невтішну тенденцію зростання в нашій державі числа цієї категорії населення, кількість спеціалізованих закладів, що здійснюють адаптаційну роботу, продовжує зменшуватись. Люди з обмеженими можливостями та їхні рідні болісно сприймають припинення діяльності реабілітаційних центрів, будинків-інтернатів, шкіл-інтернатів, відділень територіальних центрів соціальної допомоги (надання соціальних послуг) тощо. Моніторинг звернень на урядову «гарячу лінію» вказує на те, що за таких обставин люди, які мають особливі потреби, нерідко залишаються наодинці зі своїми проблемами [1].

Ситуація, що склалася, актуалізує питання перегляду ролі публічних бібліотек як суб'єктів інформаційної соціалізації населення у розв'язанні проблеми інформаційної нерівності. Слід зазначити, що бібліотечні заклади вже мають багатолітній досвід обслуговування неповноспроможних користувачів – насамперед, ідеться про мережу спеціалізованих

бібліотек для сліпих. Українські бібліотеки традиційно виконують важливу роль у формуванні дієвої системи соціальної підтримки людей з обмеженими фізичними можливостями та виступають гарантом здійснення прав людини на вільний доступ до інформації.

Враховуючи той факт, що доступ до інформації (джерел інформації) є сьогодні соціальною потребою, публічні бібліотеки усвідомлюють необхідність у розширенні та покращенні умов обслуговування людей з інвалідністю та важливість перегляду ступеня свого залучення до реалізації завдань інформаційної соціалізації цієї категорії населення. Актуалізація цього напрямку роботи спонукає бібліотеки до модернізації їх діяльності на шляху розвитку спеціалізованих інклюзивно-ресурсних центрів: послуги, що надаються для широкого загалу, мають стати доступними і для людей з особливими потребами.

Вказуючи на необхідність досліджень у зазначеному напрямі, не можна недооцінювати існуючі наукові надбання, у яких реалізуються спроби як теоретичного осмислення специфіки дефектологічного бібліотекознавства, так і практичного втілення методичних рекомендацій щодо обслуговування людей з інвалідністю. Серед українських дослідників, які висвітлюють у своїх працях значущість та можливості сучасних інформаційних технологій у бібліотечному обслуговуванні особливих користувачів, – В. Пашкова [2], Н. Ашаренкова [3], Н. Кунанець [4], А. Литвин [5], Л. Прокопенко [6], О. Мартюшова [7] та ін.

Потреби в спеціальних заходах щодо забезпечення доступу до інформації та інформаційно-комунікаційних технологій у різних категорій осіб з інвалідністю неоднакові і залежать від виду та ступеня тяжкості інвалідності. Диференційованого обслуговування, у першу чергу, потребують люди з вадами зору, слуху, опорно-рухової системи та група хворих, які потребують обслуговування вдома. У наш час сучасні інформаційні технології та Інтернет відкривають нові можливості для соціальної взаємодії людей з обмеженими фізичними можливостями. Високотехнологічні інновації, на кшталт програм розпізнавання та коректування мови, розпізнавання текстів, нейрокомп'ютерні та біоінформаційні технології, що суміщаються з організмом людини, стають компенсаторами частково порушених функцій людини.

Сучасне бібліотечно-інформаційне обслуговування базується на електронному представленні найрізноманітнішої документної інформації, доступної через глобальні комп'ютерні мережі незалежно від часу і місцеперебування користувача. Інформаційні технології дають змогу поповнити фонди книгозбірень спеціалізованими інформаційними

продуктами, що інтегрують різнотипову інформацію для забезпечення інформаційних потреб осіб з різними формами інвалідності, відкриваючи достатньо великі можливості у забезпеченні інформацією людей з обмеженими можливостями.

Щоб дослідити специфіку, форми роботи та ступінь залучення сучасних бібліотек до процесу інформаційної соціалізації людей з інвалідністю, було проаналізовано роботу в цьому напрямі найбільших (за охопленням користувачів, наповненням фондів та виконанням функцій сучасних інформаційних центрів з відповідним матеріально-технічним забезпеченням) публічних бібліотек регіонів, що мають статус загальнодержавного значення. До вибірки увійшли: Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська та Чернівецька обласні універсальні наукові бібліотеки.

Відповідно до інформації, розміщеної на офіційних сайтах вищезгаданих бібліотек, можна зробити висновок про те, що далеко не всі обласні бібліотеки репрезентують цілеспрямовану та регулярну роботу з «особливими» користувачами – тільки 10 бібліотек із 21 різною мірою виокремлюють сервіси для людей з інвалідністю. Детальний аналіз вибірки дав змогу виявити позитивну тенденцію створення в публічних бібліотеках України центрів обслуговування людей різних вікових категорій з обмеженими можливостями, що спрямовують свою діяльність на підвищення їх поінформованості та освіченості. Поява таких центрів стала важливим доповненням традиційних дозвіллевих та культурно-просвітницьких форм соціалізації.

Так, у Херсонській та Рівненській обласних бібліотеках завдяки ініціативі Української бібліотечної асоціації та фінансовій підтримці Посольства США в Україні функціонує Центр для користувачів з особливими потребами. Центр має окреме, добре відремонтоване приміщення. До послуг користувачів – комп'ютери, забезпечені спеціальними програмами з програмним забезпеченням для незрячих (Jaws, мовний синтезатор, за допомогою якого інформація з екрана зчитується вголос. Також ця програма дає змогу виводити інформацію на дисплей Брайля та слабкозорих (Magic Proffessional, збільшувач зображення), брайлівський та лазерний принтери, брайлівський дисплей, автоматизовані робочі місця для підготовки документа до друку шрифтом Брайля (Brailo). Для роботи в центрі залучено консультанта-тренера

(теж інваліда по зору), за допомогою якого можна навчитися працювати на комп'ютері, шукати інформацію в мережі Інтернет, на компакт-дисках, видрукувати текст шрифтом Брайля, скористатись електронною поштою тощо. Двічі на тиждень тут організуються заняття для учнів Клеванської спеціалізованої школи-інтернату, під час яких діти опановують спеціальне комп'ютерне обладнання, готують навчальні завдання, знайомляться з цікавими книгами.

Посольство США та Міжнародний фонд FORCE (Нідерланди) підтримали аналогічний проект і в Херсонській ОУНБ ім. О. Гончара. Комфортне й затишне приміщення центру обладнане автоматизованим робочим місцем (комп'ютер з підключенням до Інтернет, сканер, принтер). Для пошуку необхідної літератури відвідувачі мають змогу скористатись електронним каталогом, звернутися за довідкою або консультацією до співробітників центру. Читачі з вадами слуху обслуговуються в усіх відділах книгозбірні, у тому числі в інтернет-центрі, ресурсному центрі «Вікно в Америку». Сервісні бібліотечні послуги людям з інвалідністю широко відомі в місті завдяки рекламі у засобах масової інформації, угодам, укладеним бібліотекою з відповідними установами і організаціями соціального спрямування [8].

Центр обслуговування людей різних вікових категорій з обмеженими можливостями створений також на базі Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка. Основними послугами центру є інформування користувачів з особливими потребами про нові надходження, заходи бібліотеки, а також запровадження системи віртуального бібліотечного обслуговування. Поширенню життєво необхідної інформації сприяють тематичні папки «Законодавство України», «Пільги інвалідам», «Соціальні гарантії», папки-досьє, які вміщують фактографічну інформацію: «Адреси соціального партнерства», «Корисні ресурси Інтернет для людей з особливими потребами». З метою спілкування з користувачами з особливими потребами створено спеціальний блог «Долати перешкоди разом», серед рубрик блогу – консультації юриста та новини українського законодавства.

У Кіровоградській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д. І. Чижевського відкрито спеціалізований комп'ютерний Майданчик «ІнтерСвіт» для людей з вадами зору та незрячих. Майданчик відкрито в рамках проекту «Доторкнись до світу в бібліотеці» завдяки гранту, наданому в рамках Програми Підтримки Малих Проектів (SPA) та Агентства США з Міжнародного розвитку (USAID). Метою навчально-інформаційного майданчика є надання вільного доступу до знань

та інформації громадянам з вадами зору, підвищення якості їхнього життя засобами новітніх технологій. Зокрема, поряд з комп'ютерами зі спеціальним програмним забезпеченням бібліотека пропонує тренажери для зору та значний медіа-фонд сучасних аудіокниг для прослуховування. В «ІнтерСвіті» користувачі мають змогу за допомогою консультанта навчитися працювати на комп'ютері, здійснювати пошук необхідної інформації у мережі Інтернет.

При Житомирській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Ольжича завдяки реалізації проекту LEAP «Інтернет для читачів публічних бібліотек» відкрито сектор «Інклюзивний читальний зал», створений з «метою забезпечення конституційних прав людей з обмеженими фізичними можливостями на вільний доступ до інформації, підвищення поінформованості та освіченості таких користувачів шляхом подолання їх замкнутості, сприяння соціальній адаптації, забезпечення самореалізації та інтеграції їх в суспільстві» [9]. Технічне оснащення сектору придбано за фінансової підтримки Посольства США в Україні, а саме: три тифлокомплекси; дисплей Брайля; портативний збільшувач OPAL; тифломагнітола; KASON, а також для людей, які мають вади зору, було встановлено спеціальне програмне забезпечення. Основними послугами сектору є:

- відтворення інформації у формах, доступних для сприймання людям з вадами зору та незрячим (синтезатор мови, збільшення зображення, шриффт Брайля);

- доступ до мережі Інтернет за допомогою програми екранного доступу JAWS 11.0 та дисплея Брайля Focus 40 Blue;

- сканування, збільшення, озвучення, читання текстів за допомогою портативного збільшувача OPAL та програм Talklibrary, JAWS 11.0, MAGIC 11.0;

- замовлення літератури з інших відділів обслуговування;

- пошук навчально-інформаційних сайтів для людей з вадами зору;

- організація інтелектуально насиченого дозвілля користувачів;

- прослуховування аудіокниг;

- консультації для роботи з комп'ютером та мережею Інтернет.

Закарпатська та Тернопільська обласні універсальні наукові бібліотеки пропонують послугу книгоношення – бібліотечного обслуговування вдома для тих читачів, яким стан здоров'я не дає можливості відвідувати бібліотеку.

Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Івасюка розміщує на своєму сайті спеціальну сторінку «Простягни руку допомоги», де зібрані корисні ресурси для користувачів з особливими потребами:

офіційні сайти державних установ, громадських організацій, спеціалізовані сайти для людей із вадами зору, мовлення, слуху тощо.

Окремо слід підкреслити важливість розробки версій сайтів бібліотек до потреб людей з вадами зору. На сьогодні тільки дві (Рівненська та Львівська) з 21 обласної бібліотеки, а також Київська публічна бібліотека ім. Лесі Українки мають версію сайту, адаптовану для слабозорих користувачів. Важливо, щоб сьогодні до вирішення проблеми різноманітних адаптивних бар'єрів при інформаційній взаємодії людей з інвалідністю із сучасним інформаційним середовищем підключались якомога більше публічних бібліотек. Це дасть змогу розширити як коло цільової аудиторії відвідувачів бібліотек, так і межі комунікаційного простору для людей з інвалідністю.

Організація інформаційно-комунікаційного бібліотечного середовища для обслуговування людей з особливими потребами вимагає урахування особливостей комунікаційних каналів сприймання інформації цією категорією користувачів. Зокрема, для обслуговування відвідувачів із проблемами слуху бібліотеки повинні володіти документами у відеоформаті, а також забезпечувати використання жестової мови та послуги сурдоперекладу. Поряд із цим постає питання про організацію роботи спеціалізованих читальних залів у формі домашнього повноекранного кінотеатру, обладнання якого дає змогу повноцінно відбирати, подавати та опрацьовувати кіно- та відеопродукцію [10].

Для читачів, які не мають можливості фізичного доступу до бібліотек, повинні пропонуватись послуги у віртуальному режимі: надання інформації у формі відсканованих або оцифрованих документів з бібліотечного фонду, замовлення чи резервування книжок по телефону або електронною поштою, користування онлайнним каталогом, онлайнвою довідковою службою, чатами та відеоконференціями тощо.

Для задоволення інформаційних потреб користувачів з вадами зору, окрім книг, набраних шрифтом Брайля, бібліотечні фонди мають формуватися з книг, що «розмовляють», виготовлених з використанням сучасних цифрових форматів, прийнятих міжнародним консорціумом Дейзі. DAISY (Digital Accessible Information System – цифрові доступні інформаційні системи) – це спеціальний формат аудіокниг, який характеризується високим ступенем стиснення (на одному CD вміщується до 90 годин звучання), захистом від копіювання, і, головне, структурованою розміткою та зручною навігацією. Формат дейзі дає змогу незрячому користувачеві швидко знайти в аудійованій книзі потрібний розділ, сторінку, абзац, фразу тощо. Формат дейзі дає змогу поєднувати різні способи подання книги.

Дейзі-книга може містити як звичайний текст, так і аудіодоріжку, ілюстрації, відеоряд [11, с. 66]. Таким чином, надання ефективного доступу до інформаційного контенту, поданого в зручному для використання форматі, потребує створення мультимедійних електронних бібліотек, що забезпечуватимуть формування контенту, зорієнтованого на задоволення інформаційних потреб користувачів з особливими потребами. Мультимедійні бібліотеки можуть також містити типи контенту, які не були підтримані в традиційних бібліотеках, такі як 3D-об'єкти [12, с. 29].

Як бачимо, сучасні інформаційні та комунікаційні технології стають не просто потужними компенсаторними інструментами для сприйняття інформації – вони здатні створити принципово нове середовище можливостей для користувачів з особливими потребами. І бажано, щоб це середовище можливостей починалося прямо з входу до бібліотечного закладу, адже доступність починається з облаштованості та пристосованості бібліотечного приміщення, а також його обладнання: пандуси; автоматичні двері, ліфти або сходи, які мають поруччя з обох боків; коридори без перешкод (килимків, зайвих меблів); контраст у кольорі між підлогою та стінами, гарне освітлення, зручні та доступні меблі, надписи шрифтом Брайля, спеціально обладнані місця загального користування – це далеко не повний перелік нюансів технічного облаштування приміщень для потреб людей з інвалідністю.

Водночас використання новітніх інформаційних технологій у бібліотеках здатне підняти обслуговування користувачів цієї категорії на якісно новий рівень. Показовою в цьому контексті стане муніципальна бібліотека з функціями регіональної у м. Монпельє (Франція). Нову бібліотеку побудовано з урахуванням безбар'єрного архітектурного доступу. На спеціальному екрані комп'ютера з функцією збільшення шрифту подається інформація про розклад роботи та правила користування бібліотекою, каталоги, культурно-масові заходи. Охочі можуть скористатися спеціально розробленою аудіосистемою, яка за допомогою голосової інформації може виконувати супроводжувальні функції і допомагає цій категорії відвідувачів орієнтуватися в бібліотечному приміщенні. Для користування такою послугою вони можуть отримати спеціальний пристрій у будь-якому відділі бібліотеки. Усі приміщення бібліотеки оснащені спеціальними збільшувачами телевізійними пристроями, які полегшують слабозорим читання книг та періодичних видань [13, с. 7].

Отже, підвищення соціального статусу людей з інвалідністю та захист їхніх конституційних прав, зокрема, шляхом забезпечення безперешкодного доступу до інформації за допомогою засобів комунікації

та об'єктів соціальної інфраструктури, є важливою передумовою становлення інформаційного суспільства в Україні. На нашу думку, ресурси, необхідні для реалізації завдань інформаційної соціалізації громадян з інвалідністю та забезпечення їхньої самореалізації та інтеграції в суспільстві, варто розглядати як соціальні інвестиції, оскільки більше половини з них – це особи працездатного віку, які за умов належної до них уваги та наявності необхідної інфраструктури змогли б брати активну участь у суспільному житті. Державна політика вочевидь потребує перегляду існуючої пасивної функції соціального захисту та трансформації моделі соціальної підтримки у напрямі створення в суспільстві відповідних умов та рівних можливостей для реалізації життєвих потреб, здібностей і творчого потенціалу людей з особливими потребами.

Список використаних джерел

1. Урядовий контактний центр повідомляє : Особи з інвалідністю потребують уваги та допомоги [Електронний ресурс] // Урядовий кур'єр. – 2018. – 4 січ. – Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/osobi-z-invalidnistyu-potrebuyut-uvagi-ta-dopomogi/>. – Назва з екрана.
2. Пашкова В. С. Рівноправний доступ, рівні можливості: еволюція бібліотечного обслуговування громадян із особливими потребами / В. С. Пашкова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 3. – С. 26–34.
3. Ашаренкова Н. Обслуговування користувачів з особливими потребами в публічних бібліотеках: послуги, що стають реальністю для України / Н. Ашаренкова // Бібл. планета. – 2006. – № 1. – С. 7–11.
4. Кунанець Н. Е. Бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів з особливими потребами: стан та перспективи [Електронний ресурс] / Н. Е. Кунанець // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2013. – № 3. – С. 22–26. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2013_3_6. – Назва з екрана.
5. Литвин А. В. Розвиток спеціалізованих бібліотек для людей з особливими потребами / А. В. Литвин // Бібл. планета. – 2004. – № 2. – С. 36–39.
6. Прокопенко Л. Принципи рівних можливостей: проблеми бібліотечного обслуговування людей з особливими потребами в проектах ІФЛА [Електронний ресурс] / Л. Прокопенко // Вісн. Книжк. палати. – 2009. – № 6. – С. 14–18. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2009_6_7. – Назва з екрана.
7. Мартюшова О. Інформаційно-ресурсний центр для людей

із обмеженими можливостями в публічній бібліотеці [Електронний ресурс] / О. Мартюшова // Бібл. планета. – 2011. – № 2. – С. 24–25. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bp_2011_2_9. – Назва з екрана.

8. Долати перешкоди – разом: Методично-бібліографічні матеріали / Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка ; підгот. А. В. Матюшенко ; відп. за вип. Ю. М. Самойленко. – Чернігів, 2008. – 38 с.

9. Сектор «Інклюзивний читальний зал» [Електронний ресурс] // Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Ольжича. – Режим доступу: <http://www.lib.zt.ua/ua/projects/node/80>. – Назва з екрана.

10. *Кунанець Н. Е.* Диференційоване обслуговування користувачів з особливими потребами [Електронний ресурс] / Н. Е. Кунанець. – Режим доступу: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/176>. – Назва з екрана.

11. *Гуренко О. І.* Дейзі-бібліотека як засіб навчання дітей з вадами зору в інклюзивному навчальному закладі [Електронний ресурс] / О. І. Гуренко, Т. О. Чумак // Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти. – 2017. – № 1. – С. 64–69. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/appf/article/viewFile/95084/91004>. – Назва з екрана.

12. *Кунанець Н.* Електронні бібліотеки: обслуговування осіб з особливими потребами [Електронний ресурс] / Н. Кунанець, О. Малиновський. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/25925/1/6-27-34.pdf>. – Назва з екрана.

13. *Литвин А. В.* Порівняльний аналіз зарубіжних моделей бібліотечно-інформаційного забезпечення користувачів з вадами зору [Електронний ресурс] / А. В. Литвин. – Режим доступу: http://www.vmurol.com.ua/upload/Naukovo_doslidna%20robota/Elektronni_vidannya/Act_problemi/2008/3/47.pdf. – Назва з екрана.

References

1. Uriadovyi kontaktnyi tseentr povidomliaie: Osoby z invalidnistiu potrebuyut uvahy ta dopomohy [The government contact center reports: Persons with disabilities need attention and assistance]. Retrieved from <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/osobi-z-invalidnistyu-potrebuyut-uvagi-ta-dopomogi/> [in Ukrainian].

2. *Pashkova, V.* (2006). Rivnopravnyi dostup, rivni mozhlyvosti: evoliutsiia bibliotechnoho obsluhovuvannya hromadian iz osoblyvymy potrebamy [Equal access, equal opportunities: the evolution of library services for people with special needs]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia* –

Library Science. Scientific Discipline of Documentation. Informology, issue 3, pp. 26–34 [in Ukrainian].

3. *Asharenkova, N.* (2006). Obsluhovuvannya korystuvachiv z osoblyvymy potrebamy v publichnykh bibliotekakh: posluhy, shcho staiut realnistiu dlia Ukrainy [Serving users with special needs in public libraries: services that are becoming reality for Ukraine]. *Bibliotechna planeta – Library Planet*, issue 1, pp. 7–11 [in Ukrainian].

4. *Kunanets, N.* (2013). Bibliotechno-informatsiine obsluhovuvannya korystuvachiv z osoblyvymy potrebamy: stan ta perspektyvy [Library and information services for users with special needs: Condition and Prospects]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia – Library Science. Scientific Discipline of Documentation. Informology*, issue 3, pp. 22–26. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2013_3_6 [in Ukrainian].

5. *Lytvyn, A.* (2004). Rozvytok spetsializovanykh bibliotek dlia liudei z osoblyvymy potrebamy [Development of specialized libraries for people with special needs]. *Bibliotechna planeta – Library Planet*, issue 2, pp. 36–39 [in Ukrainian].

6. *Prokopenko, L.* (2009). Pryntsypy rivnykh mozhlyvostei: problem bibliotechnoho obsluhovuvannya liudei z osoblyvymy potrebamy v proektakh IFLA [Principles of Equal Opportunities: Problems of Library Services for People with Special Needs in Projects of IFLA]. *Visnyk Knyzhkovoï palaty – Bulletin of the Book Chamber*, issue 6, pp. 14–18. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2009_6_7 [in Ukrainian].

7. *Martiushova, O.* (2011). Informatsiino-resursnyi tsentr dlia liudei z obmezhenyimi mozhlyvostyami v publichniï bibliotetsi [Information Resource Center for people with disabilities in the public library]. *Bibliotechna planeta – Library Planet*, issue 2, pp. 24–25. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bp_2011_2_9 [in Ukrainian].

8. *Matiushenko, V.* (2008). Dolaty pereshkody – razom: Metodychno-bibliohrafichni materialy OUNB im. V. H. Korolenka. (p. 38). Chernihiv [in Ukrainian].

9. Sektor «Inklyuzyvnyi chytalnyi zal». Zhytomyrska oblasna universalna naukova biblioteka im. O. Olzhycha [Sector «Inclusive reading room». Zhytomyr Regional Universal Scientific Library. O. Olzhich]. Retrieved from <http://www.lib.zt.ua/ua/projects/node/80> [in Ukrainian].

10. *Kunanets, N.* Dyferentsiirovane obsluhovuvannya korystuvachiv z osoblyvymy potrebamy [Differentiated service for users with special needs]. Retrieved from <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/176> [in Ukrainian].

11. Hurenko, O., Chumak, T. (2017). Deizi-biblioteka yak zasib navchannia ditei z vadamy zoru v inkluzyivnomu navchalnomu zakladi [Daisy Library as a Tool for the Education of Visionary Children in an Inclusive Educational Institution]. *Aktualni problemy pedahohiky, psykholohii ta profesiinoi osvity – Issues of the Day of Pedagogics, Psychology and Trade Education*, issue 1, pp. 64–69. Retrieved from <http://journals.urau.ua/appf/article/viewFile/95084/91004> [in Ukrainian].

12. Kunanets, N., Malynovskyi, O. Elektronni biblioteki: obsluhovuvannia osib z osoblyvymy potrebamy [Electronic Libraries: Serving Persons with Special Needs]. Retrieved from <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/25925/1/6-27-34.pdf> [in Ukrainian].

13. Lytvyn, A. Porivnialnyi analiz zarubizhnykh modelei bibliotechno-informatsiinoho zabezpechennia korystuvachiv z vadamy zoru [Comparative analysis of foreign models of library and information provision for users with visual impairments]. Retrieved from http://www.vmurol.com.ua/upload/Naukovo_doslidna%20robota/Elektronni_vidannya/Act_problemi/2008/3/47.pdf [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.05.2018.

Tetiana Myskevych,

Ph.D. Student, Junior Research Associate,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine,
Ukraine, Kyiv

Information Socialization of Users with Special Needs in the Modern Ukrainian Library

The article highlights the role of libraries in the process of informational socialization of people with special needs in the context of overcoming the problem of information inequality in society. The importance and potential of modern information technologies in the library service of users with disabilities are considered. The possibilities of accessible library services for this category of population *пробіл* are analyzed and the largest Ukrainian public libraries of national significance are used as an examples. The necessity of connecting as many public libraries as possible to work with users with special needs and satisfying their informational needs is substantiated.

Keywords: information inequality, information socialization, people with disabilities, people with special needs, library, information and communication technologies.